

ГАЛУЗЕВИЙ СЛОВНИК: «УРУХОМНИК»

Із метою вдосконалення національної терміносистеми в галузі та водночас для узгодження її з міжнародними термінами пропонуємо автотранспортній спільноті розпочати роботу над укладанням галузевого тлумачно-перекладного словника. Журнал «Автошляховик України», як було зазначено в №1 (253) 2018 р., започатковує рубрику «Галузевий словник», де в цьому та у наступних випусках публікуватиме розроблені нами визначення найпроблемніших термінів українською мовою із зазначенням їх відповідників в інших мовах та з коментарями щодо їх утворення й сфери застосування.

Зауваги та пропозиції до проекту просимо надавати в редакцію на е-мейл: ikoranuysya@insat.org.ua з темою «Галузевий словник».

AUTOMOTIVE INDUSTRY DICTIONARY: ACTUATOR

In order to improve the national terminology in the industry and simultaneously to coordinate it with international terms, we propose to the Ukrainian motor transport community to take part in compilation of specialized translation dictionary. The magazine «Avtoshliakhovyk Ukrainy», as indicated in the No 1 (253) 2018, opens a new section, «Automotive Industry Dictionary», intended to publish our draft definitions of the most controversial terms in Ukrainian, with comments on their formation and scope and corresponding terms in other languages.

Одним із найбільш дискусійних термінів автотранспортної галузі є урухомник (рос. «привод»). Термін «привод» у російській мові має прозоре походження – від «приводить в движение», у той час як в українській цьому словосполученню відповідає «надавати руху» або «урухомлювати». Саме тому українські термінознавці наполягають на використанні похідного від українського кореня терміну «урухомник» замість кальки «привод» [3, 4].

У 2003 році термін було застандартизовано [1]:

A.62 урухомник; <i>привод (Нд)</i> ; <i>привід (Нд)</i> *	ru	привод
Механізм чи сукупність механізмів, призначених урухомлювати машини чи механізми		

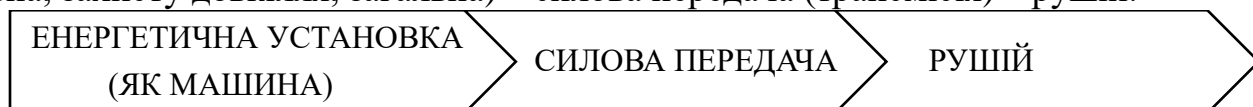
*(Нд) – означає «недозволені для використання терміни» згідно з 7.4.6 [2]

На наш погляд, таке визначення – неповне, оскільки «механізм», наприклад, [5] – це «пристрій, що передає або перетворює рух». Тобто визначення терміну не містить джерела енергії – такий «урухомник» не може власне «урухомлювати машини чи механізми», як зазначено в А.62 [1].

Урухомлювати ж може енергія, перетворена до виду, прийняттого для передавання енергії силовою передачею (механізмом чи сукупністю механізмів) до рушія.

Джерело енергії неможливо ідентифікувати лише як, наприклад, теплову машину, обертовий електричний двигун, накопичувач кінетичної енергії (гіроскопічний двигун) тощо. Причина в тому, що конструктивне поєднання двигунів із зазначеними системами управління у більшості випадків нероздільне, а виокремлені двигуни зі своїми внутрішніми системами управління не можуть забезпечити стосовно урухомлення норми сучасних міжнародних регламентів, наведених в [7],– Правил ООН.

Тобто у схемі урухомлення транспортного засобу варто розглядати щонайменше три складові частини: енергетична установка (джерело енергії у поєднанні із системами управління безпечністю транспортного засобу: активна, пасивна, захисту довкілля, загальна) – силова передача (трансмсія) – рушій.

Окрім того існують види урухомників, які передають або можуть передавати енергію без допомоги силової передачі безпосередньо рушій. Наприклад, водневий урухомник транспортного засобу, електричний обертовий двигун якого живиться електроенергією, отриманою від паливних елементів – електрохімічних пристроїв прямого перетворення хімічної енергії регульованого окиснення водню в електричну енергію [6]. Такий урухомник може діяти на рушій через силову передачу або його двигун може бути вмонтований безпосередньо в рушій (електромотор-колесо).

Таким чином, для сфери транспортних засобів пропонуємо уточнити визначення [1]:

Урухомник – частина транспортного засобу сукупно з його системами управління, що перетворює енергію пального або енергію зовнішнього джерела до виду, прийнятного для урухомлення рушія за допомогою силової передачі чи без неї, або для виконання спеціальних технологічних функцій	en ru	actuator; powertrain привод
--	----------	-----------------------------------

Щоб більш чітко окреслити місце терміну «урухомник» у терміносистемі, подаємо визначення пов'язаних термінів «двигун», «силова передача (трансмсія)» та «рушій»:

Двигун – машина для перетворення будь-якого виду енергії в механічну роботу з урухомлення транспортного засобу та (або) для виконання спеціальних технологічних функцій	en ru	engine двигатель
Силовa передача (трансмсія) – механізм чи сукупність механізмів, що передають механічну енергію (рух) від двигуна до її споживача (наприклад, рушія) зі зміною сил (моментів сил, що обертають), частоти обертання	en ru	transmission силовая передача (трансмиссия)
Рушій – пристрій для надання руху транспортному засобу через його взаємодію з навколишнім середовищем (зокрема	en	propeller; motor; driver

з опорною поверхнею) та з перетворенням енергії, отриманої від силової передачі, у роботу урухомлення транспортного засобу	гу	двигатель; движок
--	----	----------------------

ЛІТЕРАТУРА

1. Система конструкторської документації. Терміни та визначення основних понять : ДСТУ 3321:2003. – [Чинний від 2004–10–01]. – Київ: Держстандарт України, 2005. – 51 с. – (Національні стандарти України).
2. Термінологічна робота. Засади і правила розроблення стандартів на терміни та визначення понять : ДСТУ 3966:2009. – [Чинний від 2009–10–30]. – Київ: Держстандарт України, 2009. – 35 с. – (ДП «УкрНДНЦ»).
3. Проблеми української науково-технічної термінології. СловоСвіт 2004 : ухвала 8-ї Міжнародної наукової конференції / Стандартизація, сертифікація, якість. – 2004. – № 6. – С. 26–27.
4. Харчук Л. В. Формування та системна організація української електроенергетичної терміносистеми : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Харчук Лілія Валеріївна ; Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка. – Львів, 2017. – 393 с. – Режим доступу: http://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/04/dis_kharchuk.pdf
5. Словник української мови: в 11 томах. – Том 4, 1973. – С. 695. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/mekhanizm>
6. Гутаревич Ю. Ф., Мержиевська Л. П., Сирота О. В., Трифонов Д. М. Транспортні енергетичні установки (традиційні, нетрадиційні та альтернативні) принцип роботи та особливості будови. – К.: НТУ, 2015. – 244 с.
7. Сводная резолюция о конструкции транспортных средств (СР.3). Пересмотр 6 : Всемирный форум для согласования правил в области транспортных средств. – Женева: ООН, 2014. – 121 с.

REFERENCES

1. Derzhstandart Ukrayiny. (2005). Systema konstruktors'koyi dokumentatsiyi. Terminy ta vyznachennya osnovnykh ponyat'. DSTU 3321:2003 [System Design Documentation. Terms and Definitions of Key Concepts. DSTU 3321:2003]. National Standards of Ukraine, 51 p.
2. Derzhstandart Ukrayiny. (2009). Terminolohichna robota. Zasady i pravyla rozroblennya standartiv na terminy ta vyznachennya ponyat'. DSTU 3966:2009. [Terminological. Principles and Rules for Developing Standards for Terms and Definitions. DSTU 3966:2009]. SE "UkrNDNC", 35 p.
3. SlovoSvit. (2004). Problemy ukrayins'koyi naukovo-tekhnichnoyi terminolohiyi [Problems of Ukrainian scientific and technical terminology]. Standardization, Certification, Quality, 6, 26–27.

4. Kharchuk, L. V. (2017). Formuvannya ta systemna orhanizatsiya ukrayins'koyi elektroenerhetychnoyi terminosystemy [Formation and Systematic Organization of the Ukrainian Electric Power Terminology System]. From http://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/04/dis_kharchuk.pdf
5. Slovnyk ukrayins'koyi movy: v 11 tomakh. (1973) [Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes]. Vol. 4, 695 p. From <http://sum.in.ua/s/mekhanizm>
6. Hutarevych, Yu. F., Merzhyyeys'ka, L. P., Syrota, O. V., Tryfonov, D. M. (2015). Transportni enerhetychni ustanovky (tradytsiyni, netradytsiyni ta al'ternatyvni) pryntsyyp roboty ta osoblyvosti budovy [Transport Energy Installations (traditional, non-traditional and alternative), the Principle of Operation and Features of the Structure]. NTU, Kyiv, 244 p.
7. UN. (2014). Svodnaya rezolyutsiya o konstruktsii transportnykh sredstv (SR.3). Peresmotr 6 [Consolidated Resolution on the Construction of Vehicles (RE3). Revision 6]. World Forum for Vehicle Regulations Harmonization. Zheneva, 121 p.